

Bipolar Affektif Bozuklukta Mevsimsellik

Nezih DAĞDEVİREN*, E. Timuçin ORAL**, Sami DEDEOĞLU*

ÖZET

Mevsim ve hava koşullarının insanın ruhsal durumuna ve enerji düzeyine etkileri pekçok kez araştırma konusu olmuştur. Çalışmamızda en az 3 yıldır İstanbul'da yaşayan gönüllülerden oluşan hasta ve kontrol gruplarında mevsimsellik ve mevsimsel duygudurum bozukluğu sıklığı araştırıldı.

Anahtar kelimeler: Mevsimsellik, mevsimsel duygudurum bozukluğu, duygudurum bozuklukları

Düşünen Adam; 1998, 11 (4): 53-55

SUMMARY

Effects of seasons and air conditions to people's mood and energy level have been investigated a lot of times. In this study, in two groups of patients and healthy controls which living in Istanbul for three years minimum, seasonality and seasonal affective disorder prevalence is investigated.

Key words: Seasonality, seasonal affective disorder, mood disorders

GİRİŞ

Tüm diğer sistem hastalıklarında olduğu gibi psikiyatrik hastalıklarda da, atakların tedavi edilebilirliği kadar, önlenebilirliği de önem kazanmıştır. Buradan hareketle, bipolar duygudurum bozukluğu tanısı ile izlenmekte olan ve halen remisyonunda bulunan hastalarda kontrol grubuna kıyasla, mevsimsellik ve mevsimsel duygudurum bozukluğunun yaygınlığı, kişilerin mevsimsel değişikliklerden ne düzeyde etkilendikleri araştırılmıştır.

Böylece, mevsimsellik paterni saptanmış hastalarda atakların önlenmesine ve yatarak tedavi maliyetlerini düşürmeye yönelik yaklaşımlar geliştirilebileceği öngörülmüştür.

GEREÇ ve YÖNTEM

Bu çalışmada, daha önce bipolar duygudurum bozukluğu tanısı ile Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları

Hastanesi 5. Psikiyatri kliniğinde yatarak tedavi olmuş ve halen remisyonunda olan 28 hasta ve 30 kişilik bir sağlıklı kontrol grubu değerlendirilmiştir. Hasta grubu Eylül-Kasım 1996 tarihleri arasında hastanenin ayaktan psikiyatrik tedavi ünitesine başvuran, 18-65 yaş grubundaki hastalar arasından gelişigüzel örnekleme ile seçildi.

Seçim sırasında çalışmaya katılmayı kabul etmek esas alındı. Kontrol grubunu Şişli Etfal Hastanesi çalışanları arasından, cinsiyet dağılımı hasta grubuyla türdeş, herhangi bir psikiyatrik ya da diğer tıbbi hastalığı olmayan, çalışmaya katılmayı kabul eden sağlıklı kişiler oluşturdu.

Hasta grubunda remisyon kriteri olarak, daha önceden DSM-IV tanı ölçütlerine göre duygudurum bozukluğu iki uçlu bozukluk (296.xx) tanısı almış olan hastaların halen hiçbir ölçütü karşılamayacak derecede semptomsuz olmaları esas alındı. Daha önceden bildirilmiş mevsimsellik belirleyicisi olup ol-

* Şişli Etfal Hastanesi, ** Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi

maması ölçüt olarak alınmadı. Bununla birlikte açık olarak mevsimsel hastalanma birkaç hasta tarafından ifade edilmesine karşın, tıbbi kayıtlarda bu özelliğin DSM-IV anlamında belirleyici olarak kaydedildiği görüldü.

Her iki gruba da, bir sosyodemografik anket ile Rosenthal Mevsimsellik Paterni Değerlendirme Anketinin Türkçe çevirisi verildi. Gerek Rosenthal'in orijinal formu, gerekse Dr. Elbi tarafından yapılmış Türkçe çevirinin test-yeniden test güvenilirliği çalışmalarla gösterilmiştir. Hasta grubuna ayrıca, hastalık öyküsünü sorgulayan bir anket de verildi. Çalışmanın sonuçları, bilgisayar ortamında SPSS for Windows programıyla değerlendirildi ve istatistiksel çalışmalarda bağımsız örnekler T testi ve Ki-kare yöntemlerinden yararlandırıldı.

BULGULAR

Her iki çalışma grubunda da cinsiyet oranları aynıydı (% 50-% 50). Kontrol grubunda ortalama eğitim yılı 16.8 ± 3.6 , hasta grubunda ise 7.7 ± 3.3 olarak bulundu. Kontrol grubunun yaş ortalaması 29.2 ± 5.74 iken, hasta grubunun 33.4 ± 10.1 olarak bulundu. Gruplar cinsiyet açısından türdeş olmakla birlikte eğitim yılı ve yaş olarak birbirinden anlamlı derecede farklıydı ($p < 0.05$).

Grupların medeni durumları incelendiğinde; kontrol grubunda 13 kişi (% 43.3) evlenmemiş, 17 kişi (% 56.7) evli, hasta grubunda 12 kişi (% 42.9) bekar, 14 kişi (% 50) evli, 2 kişi (% 7.1) boşanmıştı. Grupların kilo ortalamaları sırasıyla 66.67 ± 15.1 ve 72.35 ± 12.96 bulundu. Mevsimlere göre hasta ve kontrol grubunun gösterdiği değişiklikler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tüm bu mevsimsel değişiklikler kontrol grubunun % 40'ında (12 kişi), hasta grubunun % 46.2'sinde (13 kişi) sorun olarak nitelendirildi. Ortalama global mevsimsellik skorları; kontrol grubunda 7.2 ± 4.39 , çalışma grubunda ise 6.89 ± 4.15 bulunmuştur.

Global mevsimsellik skoru ve değişikliklerin sorun oluşturma skoruna göre, çalışmada bulunan mevsimsel duygudurum bozukluğu (MDB) ve Subsendromal Mevsimsel Duygudurum Bozukluğu (SMDB) oranları Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Çalışma gruplarında mevsimsel değişiklikler

	Hasta		Kontrol	
	Var	Yok	Var	Yok
Uyku	17 %60.7	11 %39.3	20 %66.6	10 %33.3
Sosyal yaşantı	16 %57.1	12 %42.9	24 %80.0	6 %20.0
Ruhsal durum	20 %71.4	8 %28.6	21 %70.0	9 %30.0
Kilo	21 %75.0	7 %25.0	17 %56.7	13 %43.3
İştah	16 %57.1	12 %42.9	19 %63.3	11 %36.7
Enerji düzeyi	22 %78.6	6 %21.4	25 %83.3	5 %16.7

Tablo 2. Çalışma gruplarında MDB ve SMDB oranları

		Kadın	Erkek	Genel
		%	%	%
MDB	Kontrol	% 26.6	% 0	% 13.3
	Hasta	% 7.14	% 28.6	% 17.9
SMDB	Kontrol	% 33.3	% 20	% 26.6
	Hasta	% 14.3	% 21.4	% 17.8

Hasta grubunda yapılan değerlendirmede; suicid girişimi öyküsü olanlarda ve sigara kullananlarda global mevsimsellik skoru, diğer hastalardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Hastalık başlama yaşının erkenliği ile global mevsimsellik skorunun yüksekliği arasında korelasyon saptanmıştır. Çalışmamızda yıl içinde aylara yönelik istatistiksel anlamlılık saptanamadı.

TARTIŞMA

Anketin uygulanmasında en dikkat çekici olan, hasta grubunun savunmacı tavrı oldu. Bu durumun tamamen iyileşmiş olma yaklaşımından ileri gelebileceği düşünüldü. Her iki grupta uyku, kilo, sosyal hayat, iştah, ruhsal durum ve enerji düzeyi değişimleri arasında anlamlı fark saptanamazken sonuçlarımız, Dr. Erçan'ın İstanbul genel popülasyonu ve Kasper ve ark.'nın Montgomery Country çalışmalarıyla istatistiksel farklılık arzetmiyordu.

Verilerimizin ışığında; literatürde DSM-IV ölçütlerinin mevsimselliği tanımlamada yetersiz ve ayrıntıcı olduğunun iddia edilmesine ve SPAQ (MPDA) önerilmesine rağmen, hastaların savunucu tavrı ve mevsimsellik üzerine kontrol grubu kadar eğilemelerini nedeniyle bu ölçüğün tek başına yeterli olmayacağı sonucuna varılması mümkündür.

KAYNAKLAR

1. Rosenthal EA, Sack DA, Gillin JC, et al: Seasonal affective disorder. Arch Gen Psych 41:72-80, 1984.
2. Yöney TH, Taybili B, Göktepe EO: İstanbul'da üniversite öğrencilerinde mevsimsellik üzerine bir çalışma. Düşünen Adam 1:38-42, 1995.
3. Ercan Ş: İstanbul'da genel populasyonda mevsimsellik. Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1995.
4. Elbi H, Noyan MA, Karababa AO: İzmir'de yarı kırsal bir bölgede mevsimsel affektif bozukluğun yaygınlık oranı. 31. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Özet Kitabı, Nevşehir, 1995.
5. Kasper S, Wehr T, Bartko JJ, et al: Epidemiological findings of seasonal changes in mood and behaviour: a telephone survey of Montgomery Country, Maryland. Arch Gen Psychiatry 46:823-33.

becya